

Яроцький В. О.,

*аспірант кафедри державно-правових і гуманітарних наук
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОБІГУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та запровадження можливостей штучного інтелекту в усі важливі сфери життя, виникнення та поширення віртуальних активів як одного з інструментів інвестування є передбачуваним наслідком цифровізації економіки. Попри те, що Закон України «Про віртуальні активи», який наразі є основним нормативно-правовим актом, що визначає правовий режим віртуальних активів та їх обігу, ще не набрав чинності, проте поняття «віртуальний актив» увійшло не тільки в науковий, але й у діловий обіг. Крім того, обіг віртуальних активів як інструмент інвестування де-факто потребує правового обґрунтування.

Поняття «віртуальний актив» введено в правовий обіг Законом України «Про віртуальні активи», відповідно до якого таким активом визначається нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [1].

Обґрунтовуючи правовий режим віртуальних активів, необхідно виходити з того, що віртуальні активи, як і будь-які інші види активів, дозволені до цивільного обігу, можуть бути інструментами інвестування.

Поняття «актив» визначається, зокрема у Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Зі змісту положень цього Закону вбачається, що законодавець розрізняє чотири види активів залежно від торговельного майданчика, до торгівлі на якому допущено відповідний актив. Зокрема, такими є активи, допущені до торгів на: багатосторонньому торговельному майданчику, на організованому ринку, на регульованому ринку та на організованому торговельному майданчику. При цьому до таких активів відповідно до вказаного Закону віднесені цінні папери, включаючи деривативні цінні папери та деривативні контракти, інструменти грошового, товарного ринків та валютні цінності [2].

Отже, як можна побачити, поняття «актив» є широким за своїм змістом та включає інструменти фондового, товарного, грошового та валютного ринків. Основними вимогами для віднесення того чи іншого

об'єкту до активу, є, по-перше, легітимність, тобто наявність дозволу (або відсутність заборони) щодо його цивільного обігу та, по-друге, його використання як інструменту інвестування для формування або накопичення капіталу.

Іншою складовою досліджуваного поняття є термін «віртуальний», що використовується для опису об'єктів, які існують або функціонують у цифровому середовищі, а не в реальному фізичному світі. Зазвичай, поняття «віртуальний» означає об'єкт, створений за допомогою комп'ютерної технології, що існує у формі електронних даних.

Стосовно активів термін «віртуальний» вказує на те, що ці активи існують у цифровій формі і не мають прямого фізичного втілення. Вони можуть бути представлені у вигляді цифрових файлів, записів у базі даних або електронних записів, і використовуються у різних цифрових середовищах.

Правовий режим обігу віртуальних активів наразі недостатньо урегульований у національному законодавстві. Враховуючи, що Закон України «Про віртуальні активи» не набрав чинності, проте, вказані активи не заборонені до цивільного обігу, де-факто останні активно використовуються в інвестиційній діяльності як окремих інвесторів, так і суб'єктів господарювання.

З цього приводу деякі науковці обґрунтовано зазначають, що формування практики використання віртуальних активів у відсутність системи правового регулювання та при існуванні суперечностей у визначенні їх функцій може призвести до порушення фундаментальних принципів правової держави та принципів її структури, особливу увагу при цьому відводиться принципу верховенства права. Таким чином, до набуття чинності відповідним законодавством, на думку вчених, держава має прийняти всі необхідні заходи для заповнення правових прогалин у цих відносинах. Можна розглянути застосування методу аналогії права, зокрема щодо розширення правового режиму фінансових інструментів або валютних цінностей на віртуальні активи, що відповідають їх характеристикам, як це відображено в європейському законодавстві, законодавстві окремих зарубіжних країн та в судовій практиці [3, с. 141].

Можна погодитися з наведеним твердженням, враховуючи, що відсутність належного правового регулювання у сфері обігу віртуальних активів, призводить до таких негативних факторів, як фінансове шахрайство з використанням віртуальних активів, легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом, уникнення оподаткування тощо. Відтак, застосування аналогії законодавства до регулювання обігу віртуальних активів сприятиме усуненню правової невизначеності у цій сфері до набрання чинності відповідним спеціальним законодавством.

Разом з тим, досліджуючи правовий режим віртуальних активів, необхідно врахувати їх різновиди, визначені Законом України «Про

віртуальні активи», оскільки тільки забезпечені віртуальні активи внаслідок їх властивостей можуть бути об'єктами майнових та немайнових прав [1].

У науковій літературі віртуальний актив визначаються, як нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі, розподіляється на забезпечений та незабезпечений віртуальний актив. При цьому забезпечений віртуальний актив – віртуальний актив, що посвідчує майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав, тобто такий актив формує два окремих напрямку вже свого внутрішнього розподілу, на: забезпечений валютними цінностями та забезпечений цінними паперами або деривативним фінансовим інструментом [4, с. 68].

Одним із різновидів віртуальних активів є криптовалюта. О. Є. Панфілов та М. І. Сідор зазначають, що це різновид нерегульованих цифрових грошей, які створюються і контролюються їхніми розроблявачами, використовуються і приймаються членами віртуального співтовариства, не є усталеним. Вказана теза обґрунтовується вченими з посиланням на положення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», яким встановлено, що віртуальний актив – це цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [5]. Тобто в такому трактуванні віртуальний актив належить конкретному суб'єктові, але не має матеріального вираження, одночасно його може бути оцінено в грошовому еквіваленті [6, с. 254].

Отже, правовий режим віртуальних активів можна визначити як урегульовані нормами права умови та правила обігу об'єктів товарного, валютного, грошового або фондового ринків, що виражені у цифровій формі та не мають матеріального втілення, включаючи використання таких активів у інвестиційних цілях. Правовий режим віртуальних активів обумовлюється їх віднесенням до забезпечених або незабезпечених активів. Оскільки тільки забезпечені віртуальні активи можуть посвідчувати майнові права, відповідно саме обіг останніх підпорядковується спеціальним правилам, зокрема щодо нього визначається спеціальний порядок їх введення в обіг та вилучення з обігу та ін.

Список використаних джерел:

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.

2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.

3. Гудіма Т., Устименко В., Джабраїлов Р., Черних О. Особливості правового регулювання обігу віртуальних активів в Україні: де-факто vs де-юре. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. № 5 (46). С. 137–148.

4. Грицай С. О. Правовий режим віртуальних активів в Україні. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 2. С. 65–68.

5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

6. Панфілов О. Є., Сідор М. І. Правове регулювання віртуальних активів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 253–255.